

23.6.2009

Dnrot 3016/4/07, 3042/4/07 ja 3044/4/07

**Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen**

**Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää**

## **VALVOTTUJEN TAPAAMISTEN MÄÄRÄ ON RAJOITETTU VAIN YHTEEN TAPAAMISEEN VIIKOSSA TURUN VANKILASSA**

1

### **KANTELU**

Turun vankilan kolme vankia arvostelivat oikeusasiamiehelle 2.10.2007, 6.10.2007 ja 7.10.2007 osoittamissaan kirjoituksissa Turun vankilan tapaamisjärjestelyjä. Kanteluista kävi ilmi, että vangilla on mahdollisuus tavata valvonnan alaisena vieraita kerran viikossa 40 minuutin ajan ja että vieraita voi olla tuolloin enintään kaksi. Tapaamisajat ovat kiinteät ja määräytyvät vangin sijoitusosaston mukaan. Myöhästyminen tapaamisesta johtaa tapaamisen peruuntumiseen.

Vangit arvostelivat tapaamisjärjestelyjä muun muassa seuraavilla perusteilla:

- Muissa Suomen suljetuissa vankiloissa, ja aiemmin myös Turun vankilassa, tapaaminen on mahdollista sekä lauantaina että sunnuntaina. Turun vankilan vangit ovat uusien järjestelyjen myötä joutuneet selvästi eriarvoiseen asemaan muiden vankiloiden vankeihin verrattuna, kun tapaamismahdollisuudet Turussa ovat puolet siitä, mitä ne ovat muualla.
- Ajaltaan kiinteästi määriteltyn tapaamiseen saapuminen on muualta Suomesta tuleville tapaajille, erityisesti ilman omaa autoa, vaikeaa tai peräti mahdotonta, kun tapaamisaika on esimerkiksi kello 9 aamulla ja kun tapaaminen evätään, ellei tapaaja ole ilmoittautunut viimeistään kello 8.45. Kiinteä tapaamisaika on kohtuuton myös vuorotyössä oleville, mahdollisesti tapaamisaikaa edeltävänä iltana/yönä työskenteleville, erityisesti muilta paikkakunnilta tuleville tapaajille.
- Vangin tulisi lain mukaan voida ylläpitää ihmissuhteitaan, mitä nykyiset tapaamisjärjestelyt eivät riittävästi mahdollista. Henkilömäärän rajoittaminen kahteen aiheuttaa vaikeuksia esimerkiksi perheille, joista tapaamiseen olisi vanhemman lisäksi tulossa useampi kuin yksi lapsi.

2

### **SELVITYS**

Kanteluiden johdosta hankittiin Turun vankilan ja Länsi-Suomen aluevankilan selvitykset ja Rikosseuraamusviraston lausunto. Pyysin Rikosseuraamusvirastoa selvittämään myös muiden suljettujen vankiloiden osalta, miten tapaamiset niissä on toteutettu. Pyysin selvitystä siitä,

- kuinka usein ja minä päivinä vieraita voi ottaa vastaan,
- mikä on suurin sallittu vieraiden määrä,
- mikä on yksittäisen tapaamisen kesto ja
- onko tapaamiskellonaika vangin tai tapaajan itse valittavissa, vai onko tapaamista varten vankilan määräämä kiinteä aika.

3

### **RATKAISU**

### 3.1

#### Saadut selvitykset

##### Turun vankila

Turun vankilan johtaja kertoo selvityksessään, että Turun vankilassa on useita erilaisia osastoja, joiden vangit pidetään erillään toisistaan. Hänen mukaansa järjestelmä mahdollistaa toimintojen järjestämisen aikaisempaa paremmin (verrattuna vanhaan Kakolanmäen vankilaan) eikä esimerkiksi ns. pelkääjävankeja käytännössä enää ole, koska muita vankeja pelkäävät vangit voidaan keskittää omille sisäisesti avoimille osastoille. Vankilan johtaja toteaa järjestelmän toimivuuden vaativan osastojen pitämisen erillään myös tapaamistilanteissa.

Nykyistä useammat tapaamiskerrat vähentäisivät vankilan johtajan mukaan viikonlopun muita toimintoja.

Vankeinhoitoesimiehen mukaan eri laitosten erilaiset tapaamiskäytännöt johtuvat erilaisista tilaresursseista ja erilaisista toiminnallisista perusteista. Turun vankilaan on muodostettu pieniä osastoja, joiden toiminnat ovat täysin erillään toisistaan. Ainoa ratkaisu, jolla pystytään pitämään eri vankiosastot ja niiden vangit toisistaan erillään, on tapaamiskäytäntö, jossa on kiinteät tapaamisajat kullekin asuinkerrokselle. Vankeinhoitoesimiehen mukaan suljettujen osastojen tapaamisaika klo 9.00 on välttämätön muiden toimintojen päällekkäisyyksien välttämiseksi. Tapaamiselle edellytetty 15 minuutin ennakoilmoittautuminen on vankeinhoitoesimiehen mukaan välttämätön, jotta tapaaminen saadaan valmisteltua niin, että itse tapaaminen voi alkaa tarkoitettuna aikana.

##### Rikosseuraamusvirasto

Rikosseuraamusviraston mukaan Turun vankilan menettely eri osastojen toiminnallisessa erillään pitamisessä on perusteltua. Osastointi mahdollistaa sen, että vangeille voidaan antaa mahdollisuus suorittaa rangaistuksensa turvallisesti ilman toisten vankitovereiden painostusta ja uhkaa. Muissakin uusissa ja peruskorjatuissa vankiloissa toimintojen järjestäminen tapahtuu osastoittain. Rikosseuraamusviraston tiedossa ei ole, että näissä vankiloissa olisi ilmennyt erityisiä ongelmia vankien turvallisuuden takaamisessa, vaikka tapaamisia ei ole järjestetty osastokohtaisesti. Toisaalta Rikosseuraamusvirasto katsoo osastokohtaisilla tapaamisjärjestelyillä sinällään olevan merkitystä tapaamistilanteen turvallisuuden valvonnan kannalta.

Rikosseuraamusviraston mukaan säännökset eivät estä tapaamisajankohtien määräämistä osastosijoituksen perusteella. Rikosseuraamusvirasto pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että menettelytapa ei olisi ehdoton, vaan että perustellusta syystä tapaaminen voitaisiin järjestää myös muuna tapaamisajankana.

Tapaamisten lukumäärän osalta Rikosseuraamusvirasto toteaa vakiintuneen pitkäaikaisen käytännön olleen, että vangilla on mahdollisuus vastaanottaa tapaajia viikonlopun molempina päivinä. Laisa tai sen esitöissä mikään ei viittaa siihen, että vankeuslain tultua voimaan vakiintunutta käytäntöä olisi ollut tarkoitus muuttaa, vaan vangin yhteydenpitoa omaisiin tulee pyrkiä tukemaan.

Lausunnossa viitataan Rikosseuraamusviraston määräykseen "Tapaamisten järjestäminen" (16/011/2006), jonka mukaan on erityisesti huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata lapsiaan ja muuta perhettään vankilan järjestämissä tapaamisissa, jos vangilla ei ole mahdollisuutta

poistumislupiin. Lausunnon mukaan Turun vankilassa myönnettyjen poistumislupien määrät ja niiden myöntöprosentit ovat (ainakin lausunnon antamisen aikaan joulukuussa 2007) alhaiset verrattuna muihin suljettuihin vankiloihin.

Muun muassa edellä kerrottujen seikkojen johdosta Rikosseuraamusvirasto katsoo, että asiassa ei ole esitetty riittäviä perusteita valvottujen tapaamisten rajoittamiseen vain yhteen kertaan viikossa.

Lausunnossa todetaan Turun vankilan menettelyn eroavan muiden vankiloiden menettelystä siinä, että tapaajien määrää rajoitettaessa Turun vankilassa ei tehdä eroa aikuisten ja lasten välillä tapaajina. Menettely aiheuttaa vaikeuksia perheille, joissa tapaamiseen olisi vanhemman lisäksi tulossa useampi kuin yksi lapsi.

Lausuntonsa lopuksi Rikosseuraamusvirasto katsoo, että Turun vankilan järjestyssääntöä tulisi muuttaa siten, että valvottujen tapaamisten määrää ei olisi ehdottomasti rajoitettu vain yhteen tapaamiseen viikossa. Rikosseuraamusviraston mukaan tapaajien lukumäärän määrittelyä tulisi järjestyssäännössä muuttaa siten, että lasten ja aikuisten lukumäärät määriteltäisiin erikseen. Lisäksi Rikosseuraamusvirasto katsoo, että säännökset eivät sinällään estä vankilaa asettamasta osastokohtaisia tapaamisaikoja, mutta asiasta tulee määrätä järjestyssäännössä.

### Valtakunnalliset vertailutiedot

Rikosseuraamusvirasto on selvityspyyntöni mukaisesti pyytänyt selvityksen kaikilta suljetuilta vankiloilta kohdassa 2 kerrotuista kysymyksistä.

Kokoavasti voidaan todeta, että Turun vankilaa ja erästä toista vankilaa, joissa vanki voi tavata vieraita vain yhden kerran viikossa, lukuun ottamatta vanki voi ottaa vieraita vastaan sekä lauantaina että sunnuntaina. Joissain laitoksissa vieraita voi ottaa vastaan myös arkipyhinä.

Tapaajien lukumäärän määrittely vaihtelee. Useimmissa laitoksissa on eritelty aikuisten ja lasten lukumäärä

Tapaamisten kesto vaihtelee puolesta tunnista tuntiin.

Useimmissa vankiloissa tapaaja tai vanki voi esittää toiveen tapaamisajasta, yleensä ennalta ilmoitetuista vaihtoehtoista. Kahdessa vankilassa tapaamisaika riippuu osastosijoituksesta.

### Luonnos Turun vankilan järjestyssäännöksi

Länsi-Suomen aluevankilan johtaja on 19.5.2009 toimittanut käyttööni luonnoksen Turun vankilan uudeksi järjestyssäännöksi. Hänen mukaansa hän ei ole vielä vahvistanut luonnosta. Aluevankilasta 23.6.2009 puhelimitse saadun tiedon mukaan luonnos on edelleen vahvistamatta.

Valvotuista tapaamisista todetaan luonnoksen kohdassa 7.1 § muun muassa seuraavaa.

Vangilla on mahdollisuus tavata läheisiään kerran viikossa, lauantaina tai sunnuntaina. Tapaamisaika määräytyy osastosijoituksen mukaan klo 9.00 ja 12.00 välille. Tapaaminen kestää 40 minuuttia. Tapaajina saa olla kerrallaan kaksi aikuista ja kaksi alle kouluikäistä lasta.

## Sovellettavat säännökset

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia muun muassa perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Suomen perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Perhe-elämän suojan on vakiintuneesti katsottu kuuluvan perustuslain tarkoittaman yksityiselämän suojan piiriin.

Vankeuslain 13 luvun 1 §:n mukaan vangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Luvun 2 §:n mukaan vankilassa on oltava tapaamiseen soveltuvat tilat.

Rikosseuraamusviraston tapaamisten järjestämistä koskevan määräyksen (16/011/2006) mukaan kunkin vankilan järjestyssäännöstä ilmenee tarkemmin vankilan tapaamisajat ja tapaamisiin liittyvät ehdot sekä menettelytavat tapaamisia varattaessa. Jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumislupiin, on määräyksen mukaan erityisesti huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata lapsiaan ja muuta perhettään vankilan järjestämissä tapaamisissa.

Vankeuslain 15 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestyssääntö, joka sisältää lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä muun muassa tapaamisten järjestämisestä.

### 3.3

#### Kannanotto

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, että kaikkeen lailliseen vankeuteen liittyy luonnostaan yksityis- ja perhe-elämän rajoituksia. Vangin perhe-elämän suojaan kuuluu kuitenkin olennaisena osana se, että viranomaiset antavat hänelle tilaisuuden pitää yhteyttä lähiomaisiinsa ja tarvittaessa tukevat häntä tuossa suhteessa (esim. Eryk Kozlowski-tapaus, 4.11.2008, 12269/02).

Lainsäädäntö lähtee siitä, että vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Tapaamisten tarkoituksena on nähdäkseni osaltaan, rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteen mukaisesti, edistää vangin sijoittumista yhteis-kuntaan auttamalla häntä ylläpitämään läheisiä ihmissuhteitaan.

Perustuslain 10 §:ssä taattuun yksityiselämän suojaan sisältyy muun muassa oikeus ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja perhe-elämän suoja. Viranomaisten tulee perustuslain 22 §:n mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan vangin vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Vankeuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 263/2004 vp) mukaantällä tarkoitetaan esimerkiksi, että vaikka vangin yhteydenpito omaisiin ja muihin läheisiin onkin vankeusaikana käytännössä hankalaa, yhteydenpitoa pyrittäisiin tukemaan siten, että nämä yhteydet säilyisivät vankeusajan. Vangin yhteyksien säilyminen omaisiin ja muihin läheisiin sekä oikeus tavata heitä rangaistusaikana on vangille siten hyvin tärkeää.

Yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että erilaiseen kohteluun vieraiden tapaamisessa eri vankiloissa on erilaisista olosuhteista johtuvat hyväksyttävät perusteet.

Kuten Rikosseuraamusviraston lausunnossa todetaan, säännökset eivät sinällään estä sitä, että tapaamisajankohdat määrätään osastosijoituksen perusteella. Totean tällaisen menettelyn olevan kuitenkin ongelmallinen tapaamisten tarkoituksen (yhteyden säilyttäminen omaisiin ja läheisiin) kannalta, mikäli joustamattomuus tapaamisaikojen järjestämisessä tosiasiallisesti estää tapaamisen toteuttamisen. Menettely, jossa tapaamisajoissa on mahdollisuus joustoon, turvaa käsitykseni mukaan varmemmin tapaamisten onnistumisen. Toisaalta en voi pitää Turun vankilan näkemystä osastokohtaisten tapaamisjärjestelyiden eduista esimerkiksi osastojen sisäisen turvallisuuden näkökulmasta vääränä.

Mitä tulee tapaamisten lukumäärään viikonlopun aikana Turun vankilassa (vain yksi tapaaminen; lauantaina tai sunnuntaina), viittaa Rikosseuraamusviraston lausunnossaan esittämään. Ottaen huomioon lausunnosta ilmenevä, muihin suljettuihin laitoksiin verrattuna, poistumislupien alhainen määrä Turun vankilassa, on mielestäni erittäin tärkeää, että poistumislupien vähäisyyttä kompensoidaan Rikosseuraamusviraston määräyksen mukaisesti tapaamisilla.

Uudessa järjestyssääntöluonnoksessa näyttää olevan muutosta vanhaan siinä, että aiemman kahden vieraan lisäksi sallitaan kahden alla kouluikäisen lapsen vierailu samanaikaisesti. Pidän muutosta oikeansuuntaisena, mutta perhesuhteiden ylläpitämisen näkökulmasta edelleen ongelmallisena niissä tapauksissa, joissa lapset ovat jo kouluikäisiä ja heitä on useampi kuin yksi. Mielestäni vankilassa pitää pystyä järjestämään tapaaminen koko perheelle yhdellä kertaa. Vankilassa on oltava tällaiseen tapaamiseen soveltuvat tilat.

Tapaamisen järjestämistä koskevat lain säännökset antavat vankilalle harkintavaltaa. Lain mukaan vangilla on oikeus valvottuun tapaamiseen, mutta tapaamisten määrä, tavattavien henkilöiden lukumäärä ja tapaamisten ajankohta sekä kesto ovat vankeinhoitoviranomaisten päätösvaltaan kuuluvia seikkoja. Harkintavaltaa rajaavat ja ohjaavat muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen, perustuslain ja vankeuslain asettamat velvoitteet turvata vangin perhe-elämää. Myös yhdenvertaisuuden vaatimus samaa laitostyyppiä edustavien vankiloiden välillä sitoo osaltaan harkintavaltaa.

Edellä esitetyn perusteella kaikissa suljetuissa vankiloissa tulisi järjestää mahdollisuus valvottuun tapaamiseen viikonlopun molempina päivinä ja siten, että vangin koko perhe voi osallistua tapaamiseen.

Saadun tiedon mukaan Turun vankilan uusi järjestyssääntö on luonnosvaiheessa ja vielä aluevankilan johtajan vahvistamatta. Tämän vuoksi esitän, että valvotut tapaamiset järjestettäisiin Turun vankilassa edellä todetun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätökseni tiedoksi Turun vankilan johtajalle ja Länsi-Suomen aluevankilan johtajalle.

Pyydän aluevankilan johtajaa ilmoittamaan 31.10.2009 mennessä, mihin toimenpiteisiin tämä esitykseni on johtanut.